

"פקיסטן מהללת את בכירי חמאס. כשהיא המתווכת מול איראן זה צריך להדיר שינה מעינינו"

שיחה עם ד"ר אושרית בירודקר, חוקרת בכירה במכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון (JISS) • על הניהול הלקוי שהפך את פקיסטן ממדינה עשירה לענייה, הנשק והמיליארדים שמחברים אותה לסעודיה והאינטרס המשותף עם ישראל

אבל בפועל זו דיקטטורה שעברה תקופות של משטר צבאי, וגם כשהיא לא תחת משטר צבאי, בפועל היא נשלטת בידי הממסד הצבאי.

40% עניים, חובות ענק ומלחמה שלא עוזרת

▲ איך הסכם לסיום המלחמה בין ארה"ב לאיראן ישרת את פקיסטן?

"יש לה אינטרס ברור לסיום המלחמה. קודם כולל, ישנו ההיבט הרמטקטי - איראן היא שיעית בעיקרה ופקיסטן סונית, אבל בתוך פקיסטן חיים גם כ-45 מיליון שיעים, האוכלוסייה השיעית השנייה בגודלה בעולם. מלחמה חזיתית ממושכת לא רק מאיימת על הגבול המשותף בין המדינות, אלא עלולה לבקע את הפוליטיקה הפנימית של פקיסטן לאורך קווי מתח דתיים שכבר קיימים".

▲ ישנו גם ההיבט הכלכלי. כלכלת פקיסטן במשבר חריף זה כמה שנים, הכולל משבר אינפלציה ומשבר במאזן התשלומים, לצד שחיקה בערך המטבע. המלחמה רק החמירה את המצב.

"כן, והסיבה לכך היא התלות של פקיסטן באנרגיה מהמזרח התיכון. 80% מהאנרגיה שלה מגיעה ממדינות המפרץ ובעיקר מסעודיה. בשל הסגירה דהפקטו של מצרי הורמוז הרבה פחות מכליות גז ונפט הצליחו להגיע אליה".

▲ אבל לא תמיד פקיסטן הייתה במצב כלכלי גרוע כל כך.

היא עברה מהפך ב-50 השנים האחרונות.

"פקיסטן הפכה מאחת הכלכלות העשירות ביותר בדרום אסיה

השיחה המתפרסמת כאן מבוססת על ראיון שנתנה ד"ר אושרית בירודקר לפודקאסט "הצוללת של גלובס". מדי שבוע נפרסם כאן ב"ג כתבות מתוך הפודקאסט. אתם מוזמנים להאזין לפרק הזה ולפרקים נוספים בכל אפליקציות הפודקאסטים

▲ ד"ר אושרית בירודקר, בחודשים האחרונים כמו משום מקום פקיסטן מייצבת את עצמה כשחקנית מפתח במזרח התיכון, וזכתה לאמון של איראן וארה"ב במתווכת במגעים לקראת הסכם. מאיפה היא צצה פתאום?

"אחרי מה שקרה בחודשים האחרונים המעמד הזה לא כל כך מפתיע. פקיסטן פנתה לנשיא טראמפ באופן אישי, וגם לבני משפחתו, כדי לייצר השפעה בוושנגטון. בממשל טראמפ הראשון היא הייתה סוג של הצגה צדדית - אבל בממשל טראמפ השני היא הוכיחה את עצמה כמועילה הרבה יותר".

▲ באיזה אופן היא מועילה יותר?

"טראמפ מטפח את הקשרים עם הפקיסטנים, בעיקר מאז מבצע סינדרור לפני כשנה. מדובר במבצע שיזמה הורו בעקבות פיגוע שביצעו טרוריסטים פקיסטנים באתר נופש בקשמיר (וגרר עימות בין המדינות - ה"ו). טראמפ לקח או קרדיט על הפסקת האש, אבל ההודים טענו שלא היה לו כל חלק בעניין. הפקיסטנים, בשונה מכך, גיבו את ארה"ב ואפילו המליצו על טראמפ כמועמד לקבלת פרס נובל לשלום.

"לאחר מכן התרחשה סדרת מפגשים בין רמטכ"ל פקיסטן אסים מוניר לבין טראמפ, כולל ארוחת צהריים בבית הלבן. זו הייתה הפעם הראשונה שבה אירח נשיא ארה"ב רמטכ"ל למפגש מסוג כזה, מעמד שחידר את העובדה שמוניר נתפס כמנהיג פקיסטן דה פקטו".

▲ מפגש כזה גם מסמן שמדובר בצבא עם מדינה ולא הפוך.

"נכון. פקיסטן קוראת לעצמה דמוקרטיה,

פורת את השטר, למשל, דרך התמיכה שלה היא זוכה ממדינות המפרץ כמתוכנן.

“להודו כבר יש גרעין, וזה מספיק לפקיסטן”

מה מסכנן המעמד, שאליו הגיעה פקיסטן כמתוכנן עבור ישראל?

“פקיסטן ידועה כמדינה אנטי-ישראלית מובהקת ותומכת טרור. היא תומכת בחמאס, ואחרי 7 באוקטובר אף הביעה נכונות לארח את בכירי הארגון כפליטים בארצה ואף לקבל את פניהם ברחובות כסלבריטאים. מלבד זאת, ספרי החינוך הרשמיים בה מלאים באנטישמיות: היהדות לא מוזכרת שם אפילו כדת, השואה מוכחשת והיטלר מתואר כגיבור שרצה להחזיר לארצו את הגאווה הלאומית. זה צריך להדיר שינה מעינינו”.

לפקיסטן יש תוכנית גרעין משמעותית. מה עמדתה לגבי גרעין איראני?

“האויבת של פקיסטן היא הודו, שמחזיקה בנשק גרעיני – וזה מספיק לה. היא לא הייתה רוצה לראות גם את איראן עם יכולת הרעיה גרעינית. פקיסטן גם רואה את עצמה כמדינת העם המוסלמי, ‘הצבא של האומה’, גם בהסכם מול סעודיה יש לפקיסטן תפקיד כמגינת המקומות הקדושים. כינתי את הברית הזאת, שבין פקיסטן לסעודיה, ‘נאט”ו האסלאמי’. פקיסטן רוצה להיות המנהיגה המגנה של העולם המוסלמי, ומבחינתה האומה נשלטת בידי הסונים. איראן קוראת תיגר על ההגמוניה הזאת”.

במובן הזה יש פה דווקא סכנת סכנת אינטרסים עם ישראל.

“ייתכן, אבל זו פרגמטיות שנכונה לרגע הזה. שווה להזכיר שב-2020, אחרי החתימה על הסכמי אברהם, היה בפקיסטן דיון אמיתי אם להצטרף גם כן. בתקופה ההיא היה נראה שהעולם הולך בכיוון אחד – לישראל. לכן גם בפקיסטן היו קולות שאמרו: אולי נעשה פאוז מכל הפאן-אסלאמיות הזאת. תראו את הודו, שמצליחה כלכלית הרבה יותר מאיתנו, היא חברה של ישראל. אנחנו, כמדינה חקלאית, גם נוכל לקבל טכנולוגיה ישראלית. הפקיסטנים חשבו שמהלך כזה יעזור להם לפתוח דלתות בושינגטון, אלא שבינתיים הם הצליחו לפתוח את הדלתות בעצמם”.

מה יקרה למעמדה של פקיסטן בתרחיש שבו המוסלמים יקרום והמלחמה תתחדש?

“אם המלחמה תתחדש, האמינות של פקיסטן כמתוכננת תיפגע, לרבות המוניטין של מוני. חוסר האמון מול איראן יעמיק, ופקיסטן – עם כלכלה שברירית ותלות עמוקה ביחסיה עם ארה”ב – תישאר חשופה לתוצאות. עם זאת, גם אם התיווך לא ימנע את חידוש הלחימה, פקיסטן כבר הפיקה ממנו רווחים דיפלומטיים שלא יימחקו. היא חוזרת למרכז השיח הבינלאומי לאחר תקופה של בידוד יחסי, וחזיקה את מעמדה מול וושינגטון”.

לצד סעודיה. העניין הזה עלול להתנגם במונר ברעת הקהל”.

לאחרונה דווח ברויטרס כי פקיסטן העבירה כוחות הגנה אווירית לסעודיה כדי לתגבר את צבאה ברקע מבצע שאגת הארי, וכל זה מתרחש תוך כדי שהיא מתוכננת בין איראן לארה”ב.

“על הנייר זה נראה כמו ניגוד עניינים מוחלט. פקיסטן מתוכננת בין איראן לארה”ב, ובאותו הזמן שולחת כוחות הגנה אווירית למדינה יריבה של איראן. כמו כן, מיליוני פקיסטנים עובדים במדינות המפרץ ושווהים הביתה מיליארדי דולרים בשנה. לסעודיה גם יש פיקדון של 3 מיליארד דולר ביתרות המט”ח של פקיסטן – זה עמוד השדרה של הכלכלה הפקיסטנית. הסיפור של ניטרליות אמיתית בתיווך במצב כזה הוא כמעט בלתי אפשרי, כאשר לפקיסטן יש נטייה ברורה לכיוון ערב הסעודית”.

אפשר לסכם, אם כך, את היחסים בין סעודיה לפקיסטן כ‘אנרגיה ובספ תמורה הגנה צבאית’. האם ההגנה הזאת כוללת גם את תוכנית הגרעין הסעודית? לפי ההערכות, יש לסעודיה כ-170 ראשי קרב גרעיניים, בדומה להודו.

“כשנחתם הסכם ההגנה בספטמבר האחרון, שר ההגנה הפקיסטני חוואג’ה אסיף רמזו שהגרעין כלול בהסכם – אבל אחר כך חזר בו. כך שרשמית הגרעין לא כלול, אבל ברור שההסכם אמור לשמש כמטריית הגנה לסעודיה, שכוללת אותו במקרים קיצוניים”.

צריך לשים לב גם לתזמון: הסכם ההגנה נחתם אחרי המתקפה הישראלית בדוחא שבקטאר. זה רגע מכונן שבו מדינות המפרץ הבינו שאמנם הן עשירות במשאבים אבל חלשות צבאית, ולכן הן זקוקות למערכות הגנה – צבאיות או דיפלומטיות. פקיסטן טיפחה לאורך שנים את יחסיה עם מדינות המפרץ, כי הבינה שזה נכס מבחינתה, והיום, כשהיא כלכלה בקריסה, היא

הכלכלות העניות ביותר. זה קרה בגלל ניהול לקוי וגידול באוכלוסייה שבלם את החיסכון, ההשקעות והצמיחה. היום כ-40% מהתושבים חיים בעוני. נוסף על כך, היא לכודה במעגל חובות מסוכן. רוב יתרות המט”ח שלה מבוססות על כספים שהלוו לה מדינות אחרות וקרן המטבע, שהצילה אותה מקריסה אחרי הקורונה. “פקיסטן זקוקה לגיבוי האמריקאי כדי להמשיך לקבל תמיכה מקרן המטבע, ולכן היא הרבה יותר ממושמעת, בהשוואה להודו. להודים יש רצון להראות: אנחנו לא בוכה על חוט של אף אחד. פקיסטן מקבלת את זה שהיא בוכה על חוט, אבל גם משלמת מחיר מול איראן. למשל, צינור הגז איראן-פקיסטן, שמכונה ‘צינור השלום’, החל להיבנות לפני יותר מעשור, אבל מעולם לא הושלם, כי הסנקציות האמריקאיות על איראן חייבו את פקיסטן לעצור את בנייתו בצד שלה”.

הקרבה ליורש העצר

הסעודי והאיום בנקמה

בואי נדבר על ניגוד האינטרסים: פקיסטן מתקרבת לאיראן, אך יש לה הסכם הגנה עם סעודיה, שהיא יריבה שלה. איך זה מסתדר?

“היחסים בין סעודיה לפקיסטן תמיד היו קרובים, אבל מאז שמונר מונה לרמטכ”ל, ב-2022, הם הפכו ליחסים אישיים בינו לבין יורש העצר הסעודי מוחמד בן סלמאן. מונר היה נספח צבאי בסעודיה וגדל בבית דתי-שמרני. הוא מזדהה כסוני וכל נושא הרת משחק אצלו תפקיד משמעותי. לכן החתימה על הסכם הגנה מול סעודיה הסונית אינה מפתיעה. אבל לא כולם בפקיסטן מרוצים מהעובדה שהיא מתייצבת

ד”ר אושרית בירודקר (38)

אישי: רווקה

מקצועי: חוקרת בכירה במכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון (JISS) ומנכ”לית ומייסדת חברת הפתרונות הטכנולוגיים Indivade

עוד משהו: דוברת הינדית ומראטהית; משפחתה השתייכה לקהילת בני ישראל

“ספרי החינוך הרשמיים של פקיסטן מלאים באנטישמיות: היהדות לא מוזכרת אפילו כדת, השואה מוכחשת והיטלר מתואר כגיבור. היא מדינה אנטי-ישראלית מובהקת”